

ВІДГУК

офіційного опонента - кандидата юридичних наук, доцента, Калініченка
Олександра Федосійовича на дисертацію Озімок Ірини Володимирівни
«Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах:
порівняльно-правове дослідження» на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право;
муніципальне право

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження зумовлюється тим, що система прав, свобод та обов'язків соціальних спільностей, фізичних та юридичних осіб, закріплена Конституцією України породжує потребу формування ефективного механізму їх утвердження, реалізації, охорони та захисту. Разом з тим, за більш як два десятиліття чинності вітчизняної Конституції не усі конституційні права та свободи знайшли своє належне втілення, що пов'язано як із об'єктивними, так і з суб'єктивними чинниками, адже реформування вітчизняного законодавства відбувається з різною інтенсивністю та прогнозованістю, тож не завжди корелюється із суспільним запитом на врегулювання правових відносин. Проте, необхідно визнати, що проблема права власності в цілому та права власності на землю вимагає чіткого правового регулювання, оскільки власність в сучасному суспільстві виступає ключовим чинником його буття та розвитку, а земля розглядається особливим об'єктом права власності, відносини щодо якого регулюються різними галузями права.

Враховуючи сучасні глобалізаційні та євроінтеграційні процеси, становлення та розвиток України як правової та демократичної держави, варто констатувати, що міжнародні та регіональні акти в сфері прав людини набувають особливого значення, встановлюючи правові стандарти у відповідній сфері, в тому числі у питанні реалізації конституційного права власності на землю. Окрім того, процес пізнання конституційного права

ВДСД НАВС		
Вх. №	4371	
"12"	19	20 20.
кількість аркушів: —		
сск. док.	8	додаток

власності на землю вимагає відповідного концептуального підходу на основі відповідної методології та застосуванні належних методів.

Все це формує потребу в розробці нових конституційно-правових досліджень, пов'язаних з вивченням зарубіжного конституційного досвіду. Саме це визначає актуальність обраної дисертантом теми наукового дослідження.

Враховуючи це можна також стверджувати, що основна мета, яку поставлено перед собою здобувачем, полягає у здійсненні комплексної порівняльно-правової характеристики конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах і відпрацюванні на цій основі висновків, узагальнень, пропозицій та рекомендацій спрямованих на його удосконалення, ефективне здійснення земельної реформи в Україні. Для досягнення цієї мети автором ставилися такі завдання: охарактеризувати доктринальні джерела і визначити предмет та методологію існуючих досліджень конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; проаналізувати особливості правової формалізації конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; визначити власну, найбільш ефективну, методологію дослідження конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; розкрити становлення та розвиток конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; з'ясувати поняття та ознаки конституційного права власності на землю в Україні та закордонних країнах; сформулювати зміст конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; охарактеризувати суб'єктний та об'єктний склад конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; охарактеризувати особливості реалізації конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; визначити найбільш перспективні напрями охорони та захисту конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах.

Об'єктом цього дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у процесі розуміння, формалізації, становлення, визначення,

змістовного навантаження, реалізації, охорони та захисту конституційного права власності на землю, а предметом дослідження - конституційно-порівняльний аналіз конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом є обґрунтованими й переконливими. При їх обґрунтуванні використане широке коло наукових джерел та нормативних актів, перелік яких складає 330 найменувань. Теоретичною базою дисертаційного дослідження є положення загальної теорії права, теорії держави і права, історії держави та права, конституційного національного та закордонного права, міжнародного, цивільного, господарського, земельного та інших галузей права.

Теоретичною, науково-інформаційною основою дисертаційного дослідження, яка дала можливість результативно, і на досить високому рівні вирішити проблемні питання, пов'язані із теоретичними і практичними аспектами конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах, є наукові праці, присвячені проблематиці права власності та права власності на землю. Варто зазначити, що наукові джерела використані дисертантом з відповідним аналізом, полемікою та аргументацією до тих чи інших положень або висновків авторів.

Методологія представленого дослідження базується на світоглядних засадах, філософських підходах, методологічних принципах та комплексі методів, таких як методи науковості, об'єктивності, діалектики, порівняння синтезу, узагальнення, індукції, дедукції, аналогії, моделювання, історичний та історико-правовий, формально-юридичний та інші. Використані підходи, методи, прийоми дали можливість автору висвітлити тему в достатньому обсязі, сформулювати авторські висновки, положення, пропозиції та винести їх на публічний захист перед Спеціалізованою вченою радою.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що представлена дисертація є одним із перших монографічних досліджень конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах. Зокрема, до

найбільш вагомих здобутків дисертанта, які характеризуються новизною або її елементами, потрібно, на мою думку, віднести те, що *вперше*: визначено на підставі аналізу конституцій більше шестидесяти країн світу, що чинниками, які вплинули на певну модель правового регулювання конституційного права власності на землю є географічні та кліматичні умови, перебування держави у статусі колонії в складі імперії, вплив правових традицій та правової системи (сім'ї), до якої належить держава, зміна суспільно-політичного устрою, революції, перевороти та ін.; класифіковано конституції різних країн світу за рівнем закріплення права власності на землю; за закріпленням форм власності на землю; за закріпленням суб'єктів права власності на землю; за наявністю захисту землі як природного ресурсу; за наявністю правового регулювання експропріації земель; за визначенням особливої ролі парламенту у врегулюванні питання права власності на землю; запропоновано ст. 14 Конституції України доповнити частиною третьою виклавши її у наступній редакції: «Іноземні фізичні чи юридичні особи не можуть набувати право власності на землю, крім випадків отримання її у спадщину. Іноземні фізичні чи юридичні особи зобов'язані відчужити право власності на землю у строк і в порядку, передбачені законом»; запропоновано авторську дефініцію конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах; сформульовано авторську дефініцію суб'єктів конституційного права власності на землю; запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 2 Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р., виклавши її у такій редакції: «Суб'єктами земельних відносин є громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади. Суб'єктами конституційного права власності на землю є учасники правових відносин, які здійснюють передбачені Конституцією України повноваження власника землі»; сформульовано авторську дефініцію землі як об'єкта конституційного права власності; запропоновано на основі вивчення європейського досвіду створення спеціального державного органу, центрального органу виконавчої влади, який би контролював ринок земель сільськогосподарського призначення - Українського агентства земель

сільськогосподарського призначення; встановлено, що гарантії конституційного права власності на землю можуть бути загальними (економічні, політичні, ідеологічні) та спеціальними (юридичні). *Удосконалено:* розуміння права власності на землю як економічного права особи; наукову позицію про зміст суб'єктивного конституційного права на землю як сукупності трьох елементів: 1) праводії; 2) правовимоги; 3) праводомагання; характеристику суб'єктів права власності на землю в Конституції України та конституціях зарубіжних країн; науковий підхід про те, що охорона і захист конституційного права власності на землю не тотожні поняття, але вони є взаємообумовленими. *Дістали подальший розвиток:* наукова позиція про те, що правова регламентація конституційного права власності на землю є досить детальною, порівняно з конституціями багатьох країн світу, що безпосередньо пов'язано зі значимістю землі для вітчизняної економіки та національної безпеки; положення, що конституційне право власності на землю доцільно розглядати в економічному, соціальному та правовому контекстах; розуміння Українського народу як самостійного суб'єкта конституційного права власності на землю.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони сприятимуть вдосконаленню законодавства України у сфері врегулювання, реалізації, охорони та захисту конституційного права власності на землю, здійснення сучасної земельної реформи в Україні.

Оцінюючи зміст дисертації хотілося б зазначити, що дисертаційне дослідження складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у вісім підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 293 сторінки, з них основного тексту – 234 сторінки.

Дисертант у вступі виконав вимоги, щодо висуваються стосовно обґрунтування актуальності теми дослідження та його методів. Автором сформульовані положення, які характеризуються науковою новизною чи її елементами і які виносяться на захист; висловлене власне бачення шляхів

впровадження результатів дослідження та зазначена характеристика їх апробації.

Наступні розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження, і в них відповідно до плану роботи розкриваються його об'єкт і предмет.

Перший розділ «Розвиток наукової думки та правова формалізація конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах» містить два підрозділи, де проаналізовано предмет та методи наукових досліджень конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах, визначено особливості його правової формалізації.

Розділ 2 «Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: методолого-теоретичні аспекти» стосується методології дослідження конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах, дослідження його генези, з'ясування його поняття, ознак та змісту, визначення об'єктного і суб'єктного складу.

У Розділі 3 «Реалізація, охорона та захист конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах» досліджено основні засади реалізації, охорони та захисту конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах.

На підставі викладеного автором пропонуються обґрунтовані висновки.

Автореферат за своїм змістом є ідентичним з основними положеннями дисертації. У ньому стисло відображений зміст структурних елементів кваліфікаційної наукової праці. Апробація результатів дисертації здійснена на належних якісному та кількісному рівнях. Вивчення публікацій та порівняння їх зі змістом дисертації дає можливість стверджувати про повноту викладу у статтях і тезах результатів дослідження.

Позитивні риси дисертації Озімок І. В., звісно, не виключають творчої дискусії або незгоди з окремими її положеннями. До них варто віднести такі:

1. Суб'єктами конституційного права власності на землю, як зазначає автор, виступають учасники правових відносин, наділені конституційною правосуб'єктністю, які здійснюють передбачені Конституцією України

повноваження власника землі. До таких суб'єктів автор відносить Український народ, громадян, державу, юридичних осіб та територіальні громади. Разом з тим в роботі згадується про право власності іноземних держав на земельні ділянки у складі земельного фонду України (с. 187 - 188). У зв'язку із цим було б бажаним з'ясувати позицію дисертантки стосовно можливості віднесення іноземних держав до суб'єктів конституційного права власності на землю.

2. Визнаючи, що юридична відповідальність є важливою складовою правового забезпечення раціонального використання та охорони земель, Озімок І.В. не зазначає, які саме види юридичної відповідальності можуть наступати, хто може бути суб'єктом правопорушень та які санкції можуть бути застосовані стосовно останніх.

3. У пункті сьомому висновків до розділу першого авторка дисертації визначає, що конституційне право власності на землю в Україні розглядається як право Українського народу, що підкреслює цінність та важливість зазначеного права, в порівнянні з регламентацією прав, що належать людині чи громадянину. При цьому, більшість конституцій країн світу розглядають право власності на землю саме як право народу, національне надбання, що формалізується на конституційному, найвищому рівні (с.79). І все ж таки дисертантка пропонує ст. 14 Конституції України доповнити частиною третьою виклавши її у наступній редакції: «Іноземні фізичні чи юридичні особи не можуть набувати право власності на землю, крім випадків отримання її у спадщину. Іноземні фізичні чи юридичні особи зобов'язані відчужити право власності на землю у строк і в порядку, передбачені законом» (с.23). На мою думку отримання землі у спадщину іноземцями стане однією із причин зловживань в Україні. Бажано з'ясувати позицію Озімок І.В. з цього питання.

Разом з тим, повнота викладеного матеріалу й обґрунтованість висновків, зроблених дисертантом дають підстави визнати, що дисертація Озімок І.В. є самостійною, завершеною науковою роботою монографічного характеру, а отримані під час проведеного дослідження нові та обґрунтовані результати з

актуальних проблем, у своїй сукупності, в межах проведеного дослідження, пропонують варіанти вирішення існуючої складної наукової проблеми.

Отже, дисертаційне дослідження «Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження», відповідає спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право і сучасним вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій, а його авторка - Озімок Ірина Володимирівна - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права

Київського кооперативного інституту

бізнесу і права

О.Ф. Калініченко.

Підпис Калініченко О.Ф. засвідчую

Начальник
відділу кадрів

